STRUCTURI SINTACTICE ÎN CREAȚIA LUI GRIGORE VIERU ȘI VASILE ROMANCIUC (sub aspect stilistic)

Mihaela ENI, Facultatea de Litere

Poezia contemporană manifestă un interes deosebit pentru compoziţiile întemeiate pe ordonări şi ierarhii regulare, pe numeroase simetrii (de ordin imagistic, sintactic, strofic), compoziţii care presupun o maximă disciplină şi sobrietate a gândirii. La mai mulţi poeţi, precum Gr. Vieru, L. Damian, D.Matcovschi, V.Romanciuc, se întâlnesc des texte străbătute de repetiţii-pivot sau înţesate cu alte figuri sintactice, care, prin felul cum sunt grupate şi îmbinate, servesc fie ca suport ideatico-tematic, fie ca liant şi ligament, fie ca mijloc de segmentare, contribuind astfel la organizarea ansamblului.

Modelarea compoziţională este indispensabilă oricărei structuri lirice, impunându-se drept act individual de reorganizare a limbajului, de „elaborare a unui material lingvistic" cu valoare expresiv-stilistică. Pe plan compoziţional se manifestă foarte activ *sintaxa,* pe care, firește, poeţii o exploatează în scopuri de construcţie cu mult mai intens decât prozatorii sau dramaturgii. Totodată, majoritatea tipurilor de repetiţii frecvente în lirica contemporană ilustrează nu numai propensiunea spre simplitate, dar şi dependenţa accesibilităţii şi limpidităţii mesajului de factura compoziţională. Deşi modelate mai des din material figurativ dens, piesele lirice realizate surprind, de regulă, prin transparenţă. Problema repetiţiei, ca modalitate de compoziţie, este una de importanţă fundamentală în ştiinţa literară contemporană. Făcând parte din sintaxa poetică, figurile de repetiţie, ca fenomen al limbajului artistic, rezidă în „reluarea aceluiaşi grup de sunete, a unei sintagme întregi, ori a aceleiaşi relaţii gramaticale, pentru a întări o idee, a sublinia un efect artistic" [1, p. 224]. În funcţie de nivelul la care se realizează (al sunetelor, al cuvântului, al funcţiei gramaticale şi al topicii), repetiţia poate fi: **fonologică** *(aliteraţie, asonanţă),* **lexicală** *(anaforă, epiforă, anadiploză* etc.) şi **gramaticală** *(chiasm, paralelism sintactic* etc*).* Mai menţionăm **rima şi ritmul** ca forma de repetiţie, precum şi **refrenul** ca un tip special al reiterării. Prin poziţia unităţilor repetate, prin modul, caracterul şi dimensiunile repetiţiei, construcţiile sintactice marcate îşi dezvoltă roluri diferite în procesul de constituire şi împlinire a semnificaţiei artistice. Figurile sintactice fac cuvintele să

ia forme particulare de expresie, iar astfel se manifestă ca procedee de limbaj şi de stil. Măiestria compoziţională este necesară oricărei structuri lirice, impunându-se drept act individual de reorganizare a limbajului, „de elaborare a unui material lingvistic" [2, p.192] cu valoare expresiv-stilistică. Numărul de figuri sintactice şi de repetiţie este enorm, noi referindu-ne doar la cele care cunosc o largă răspândire în poezia lui V. Romanciuc şi Gr. Vieru.

Adept al poeziei clasice, Vasile Romanciuc valorifică din plin toate figurile limbajului, în special pe cele ale repetiţiei (fonologice şi lexicale). Exploatarea lor, care face parte din lupta lui cu cuvântul, îi asigură versului înainte de toate efecte armonice. Cele mai reuşite poezii ale lui Vasile Romanciuc impresionează prin stăpânirea tehnicii versificaţiei, prin armoniile muzicale, prin fonetismul specific. La analiza fonetică a discursului lui Vasile Romanciuc s-a înregistrat o diversitate de procedee fonetice, care produc eufonia: **asonanţa, aliteraţia, rima**. În vederea obţinerii unor efecte muzicale, menite să reveleze şi anumite sensuri, poetul se sprijină pe sonoritatea intrinsecă a cuvintelor, pusă în valoare prin selecţia şi combinarea lor. Vasile Romanciuc se caracterizează prin simplitate, modestie, blândeţe, de aceea şi în poezia sa predomină sunetele melancolizate, melodioase. În ceea ce priveşte uzitarea **asonanţelor**, observăm predilecţia sa pentru repetarea lui **i, ă** şi **u**. Iată câteva exemple sugestive: *N**u**ma**i** nebu**n**i**i** az**i** ma**i** scr**iu** / vers**u**r**i** de dragoste. / Alţ**i** neb**u**n**i** le c**i**tesc / ş**i** sînt fer**i**c**i**ţ**i** la neb**u**n**ie**. / Fr**u**moas**ă** l**u**me neb**u**n**ă**!**(Tristă)**; V**ia**ţ**ă** între z**ei** şi monştr**i**... / S**u**flet r**ă**t**ă**c**i**t ş**i** frânt... / O, se ceart**ă** morţ**ii** noştr**i** / Ş**i**-**i** c**u**trem**u**r de p**ă**mânt...**(Semn)***. Această predilecţie faţă de vocale **u, o, a, e** o observăm şi în creaţia vierenă, în exemplul ***Uşoară, maică, uşoară*:*U**şoa**ră, m**a**ică, **uşoa**ră, / C-**a**i p**u**t**ea** să m**e**rgi călcând / P**e** s**e**min**ţe**l**e** c**e** zboară / Într**e** c**e**ruri şi pământ!* Această concentrare de vocale semideschise şi închise sporeşte melodicitatea versului şi observăm substratul meditativ, filosofic, caracteristic creaţiei scriitorilor.

Din categoria figurilor de construcţie sintactică fac parte figurile întemeiate pe operaţii asupra structurii unităţilor sintactice, asupra relaţiilor dintre acestea. Una dintre aceste figuri este **inversiunea**, care este cea mai simplă construcţie şi constă într-o operaţie de permutare a termenilor unei sintagme, ea rezultă în alterarea topicii normale*: – Pe fag dulce, amărât / Arde, mamă, **alba-ţi** stea...* (***Steaua mamei** de Gr. Vieru).* Un procedeu înrudit cu inversiunea este **hiperbatul**: *Te iubesc*

*în taină, / ca un nebun, / Lună rece...(**Cândva, în poiana albastră** de V. Romanciuc)*. Perceput ca un adaos, hiperbatul evidențiază elementele plasate la sfârșitul unităților sintactice. *Gradația, paralelismul sintactic, asindetul, elipsa* sunt alte figuri des întâlnite în creația poeților. „Figurile sintactice sunt produse ale imaginației scriitorului, prin ele prinde contur universul operei, în esență imaginar" [4, p.217]. Perceperea și mai ales înțelegerea, interpretarea efectelor solicită imaginația cititorului în general.

Referințe:

1. ANGHELESCU, M. ș.a. *Dicționar de terminologie literară.* Coordonator Emil Boldan. București: Editura Științifică, 1970.
2. IOSIFESCU, S. *Construcție și lectură.* București: Univers, 1970.
3. ROMANCIUC, V. *Purtător de cuvînt al tăcerii.* Chișinău: Arc, 2011.
4. VIANU, T. Observații asupra refrenului. În: *Studii de poetică și stilistică.* București: Editura pentru literatură, 1966.
5. VIERU, Gr. *Taina care mă apără.* Iași, 2008.

Recomandat
Viorica MOLEA, dr.,conf. univ.